

26.14x24.53	1	6	עמוד	הארץ - גלריה	15/12/2014	45602171-6
דוברטו - אופרת קבר - 88678						

תיבת תודה
נעם בן זאב

וולפה. כל ביצוע הוא הרפתקה צילום: תומר אפלגאום

להקשיב למה שקורה כאן

קהילה היא מלת מפתח בפעילותו של המלחין מיכאל וולפה. לקראת פתיחת פסטיבל "צלילים במדבר" בניהולו הוא מסביר למה ירושלים יצירתית בעיניו

פסטיבל "צלילים במדבר" חווה, זו השנה ה-17. הרבה פסטיבלים למוזיקה הם פרי מוחם של משוגעים לרבר שיכולים להתגבר על אלה מכשולים כדי לממש את הבלתי אפשרי. ובכל זאת "צלילים במדבר" הוא פסטיבל מוזיקלי מסוג אחר: שכולו נובע מתוך אידיאלים תרבותיים וחברתיים, ולגמרי ייחודי - בגלל קיבוץ שדה בוקר שבו הוא מתקיים - על האטמוספירה החלוצית והרומנטיות שלו; ובגלל הייחודיות של המנהל המייסד שלו, חבר הקיבוץ מיכאל וולפה, שכמו המוזיקה שהוא כותב גם הפסטיבל בהנהגתו מקריץ עירוב ישראלי של מוזיקה אמנותית וקלה ועממית, מזרחית ומערבית, בשילוב מסחרר של סגנונות ומבצעים.

בין 18 ל-21 בדצמבר אפשר יהיה לשמוע בפסטיבל את אנסמבל "הביבתי" עם הסינפוניטה בארבע; את אלון אולארצ'ק ונורית גלרון ואנסמבל מיתר ביום שיוקדש ברובו לציון 100 שנה להולדת ששה ארגוני; את האופרה הקאמרית "דוברטו" בהפקת הפסטיבל לצד המופע "בחדר האחורית" של יעקב רוטבליט ו"תזמורת המהפכה" שתארח את יהונתן גפן; וביום האחרון: תזמורת הרחוב הירושלמית, ארקרי דוי כין, והתזמורת הערבית-יהודית. מלחינים צעירים, מעשייה מוזיקלית לילדים עם תזמורת אשדוד, להקת "הודנה" באפרוביט ישראל, איתמר ארגוב ועפר כלף ויונית שקד גולן והמקהלה הקאמרית כפר סבא.

הלחנה, הוראה, קהילה - אלה מלות מפתח בפעילותו של וולפה, יליד תל אביב (1960), ופרופסור באקדמיה למוזיקה ומחול בירושלים. "לתלמידים אני אומר, כתבו כדי לשמוע. את מלחיני המגירה איש לא מגלה, ואם לא תשמעו את היצירות שלכם לא תגיעו לרבר", הוא אומר וכדי לשמוע את התווים שעל הנייר נהפכים למוזיקה צריך מבצעים: "זה גורלו של המלחין, אנחנו נידונים להזדקק למתווה, נגנים או זמרים שייבצעו את המוזיקה שאנחנו כותבים", אומר וולפה, "ותלוי לאיזה מתווך אתה מתכוונן: חלומות על הפילהרמונית של וינה לעולם לא יתגשמו, אבל אם אתה כותב לנגנים הקרובים אליך - זה יקרה. מבחינתך, אין מושג כזה, 'מבצע לא טוב'. כל ביצוע אני רואה כהרפתקה. בכל רמה מקצועית אפשר להבחין מה עובר ומה לא עובר לקהל, ולמדתי רבות עלי יצירות שלי מהרמב"ם של חובבים ותלמידי מידים ואנשים נהמדים בקיבוץ שרוצים לנגן. איתם שומעים איך לנשום נכון את הפראזות, כמה זמן אפקט מחזיק מעמד -

בילי סמל. אני לא מסכים עם הרבה צדדים במחשבה והאישיות שלו, ולא מקבל את היחס שלו לערבים למשל, את הזלזול במוזיקה; וחסרה לי אצלו החמלה והאהבה לזולת; אבל האומץ שלו, והאקט של ירידה לנגב שכולו מסמל נטילת אחריות ומרשים".

בעקבות שנות ההוראה באקדמיה בירושלים גילה את עיר הבירה - "ולא בניגוד לתל אביב", הוא מוסיף - והתאהב בה. "נכון שהיא אלימה, אבל גם מאוד יצירתית", הוא אומר ומצביע על תהליכים בעיר שאינם חד כיווניים לדעתו; התפתחות של מרכזי תרבות ומוסדות הוראת מוזיקה ואמנות, התחרדות בצד סצנה חילונית וגם נוצרית בעקבות מעבר ערבים לעיר המערבית, מתח ואלמות אבל גם קיום משותף ורבי-תרבותיות ורבי-דוריות. "אני לא פוליטיקאי ואין לי יומרה לומר מה נכון, אבל תרבותית אנחנו מדינה דו-לאומית. אוכל, מוזיקה, אמנות - ולשון: העירוב בין העברית והערבית מתחולל ועוד רגע אנחנו כבר שם, בשפה משותפת - אם היא תהיה פלסטינאית או כנענית, וכי כל מקרה לא ציונית ולא לאומית פליסטינית. אני לא מאמין שיש פלסטיני או יהודי ציוני שרוצה להצר את עולמו לזרות הארכאית של הסבא והסבתא שלו. כן, יש כהנא חי וג'יהאד איסלאמי, אבל אפשר להתמודד אתם. גם דור המייסדים - בובר ולחמן, וגם סבא שלי ואבי שמי - עון וולפה היו מחויבים עמוק לדעינון של חברה דו-לאומית. וכמוהם דור המייסדים במוזיקה: פאול בן חיים, ערן פרטוש, בני סקוביץ, סתר; החיפוש שלהם אולי היה מלאכותי מוזיקלית, אבל היה אותנטי".

וולפה: "אני לא פוליטיקאי, אבל תרבותית אנחנו מדינה דו-לאומית"

להקשיב למה שקורה כאן. זו היתה נטיית הלב המוסרית שלהם כמי שבאו מתרבות הומוניסטית מרכז אירופית".

וולפה הוא מהמלחינים היחידים שאת קולם אפשר לשמוע בסוגיות חברתיות ופוליטיות, ובעיקר נשמע קולו בזמן המהאה החברתית לפני שלוש שנים. "המהאה היתה יאפית אשכנזית שהפנתה עורף לאומללות האמיתית ומסיכות פוליטיות אגפים שלמים לא הודו אתה". הוא כותב בענייני האקטואליה, ומשתתף בהפגנות, ותומך בארגונים חברתיים, תוך הסתייגות וההירות: "אני לא פוליטיקאי אלא מוזיקאי. אני חושב שכפוליטיקאי אאבד את התוקף של האמנות שלי".

הביאו אותי הנה, אני לא חבר קיבוץ שעובר בפלחה", הוא מסביר, "אני מלמד בירושלים, בא הרבה לתל אביב - אבל הלב שלי כאן, בשדה בוקר, כבר מכיתה י"א. הצטיינתי לגרעין נחל של הקיבוץ והרגשתי שמצאתי בית, עם האנשים שהתגוררו שם, והגוף - ואחרי מלחמת לבנון הבנתי עוד יותר למה אני שם.

"היום קשרתי את חיי בקהילה - בתקופה בה יש כל כך הרבה אינדיבידואליזם", הוא ממשך, "זה התחיל בריאקציה שלי נגד הערכים המערביים הקפיטליסטיים, נגד החיפוש העצמי האינדיבידואליסטי - אם כי כשמגיעים לקיבוץ מהעיר מאוד קשה להסתגל בהתחלה, בדיוק בגלל הערכים האלה, ובגלל הרכושנות; אבל בהדרגה מבינים שהקיבוץ לא מושתת על סולם ערכים מלאכותי, אלא זו דרך חיים. כן, אני קיבוצניק! בהתחלה הייתי אומר 'נולדתי בתל אביב ואני חי כאן', אבל עכשיו כבר לא - עדיין ה'ניק' הזה לא מוצא חן בעיני, אבל 'חבר קיבוץ' - בהחלט כן. הקיבוץ תמך בי מרגע שהגעתי והיווה קרקע פורייה ומקור השראה לעבודה החינוכית והאמנותית. הקהילתיות לא פסה מהעולם. אנחנו דווקא בתחילת הדרך שלה. היא סינתזה מעניינת בין הקפיטליזם והסוציאליזם".

השאלה אם הוא בא בעקבות בן-גוריון משעשעת אותו: "בן-גוריון עשה הרבה צרות לתנועה הקיבוצית. הוא הגיע לשרה בוקר מסיבות רומנטיות. כשאני באתי הוא כבר לא היה שם, ובכל זאת הוא נותר בש"מורת המשותפת".

וולפה בא לשרה בוקר לפני יותר מ-30 שנה והפך את הקיבוץ לביתו. "לא הדימוי הרומנטי של חיים רחוק מהציוויליזציה

מרכיבים כאלה אפשר ללמוד מכל נגן". השנה בוצעה יצירה שלו, "התרת נד"רים - פואמה סימפונית מס' 7", על ידי התזמורת הפילהרמונית הישראלית: "זה הרגע הגדול, כשמגיעים לפילהרמונית, והכל נשמע וירטואוזי כל כך כי התזמורת קוראת נפלא והמנצח היה נפלא - עומר ולבר, שגם היה תלמיד שלי. לא היתה תהודה תקשורתית לקונצרט ובקושי משוב כלשהו, אבל זכיתי שיש לי הקלטה עם הפילהרמונית; ולאור מה שקורה בארץ מבחינה פוליטית וחברתית, עם ההפרטה של כל דבר אפשרי, והמתח החברתי הגואה בין עדות וקהילות, וסכנה מוחשית לתרבות - אני יכול לשמוח בחלקי".

את התהליך הזה מזהה וולפה בכל העולם המערבי, ובאופן מיוחד בגרמניה שם הוא מבלה בכל שנה כחלק מ"פרויקט ויימאר-ירושלים" שהוקם על ידי האקדמיות למוזיקה בשתי הערים